

ביאורים לדוחות הכספיים

ביאור 1 | כללי

א. תיאור כללי

1. בנק ישראל (להלן: "הבנק") הוא הבנק המרכזי של מדינת ישראל. הבנק נוסד בשנת 1954, מושבו בירושלים והוא פועל בשני סניפים נוספים בתל אביב. הבנק פועל בהתאם לחוק בנק ישראל, התש"ע – 2010 (להלן: "החוק") והוא עצמאי בבחירת פעולותיו ובהפעלת סמכויותיו להשגת המטרות ולמילוי התפקידים שנקבעו לו בחוק. לבנק ועדה מוניתרית ומועצה מנהלית ובראשו עומד נגיד. תפקידיו של הבנק על פי החוק הן: לנהל את המדיניות המוניטרית; להחזיק את יתרות מטבע החוץ של המדינה ולנהלן; לתמוך בפעילות הסדירה של שוק מטבע החוץ בישראל; לשמש בנקאי של הממשלה; להסדיר את מערכות התשלומים והסליקה במשק במטרה להבטיח את יעילותן ואת יציבותן; להנפיק מטבע; להסדיר את מערכת המזומנים במשק ולכוונה; לקיים את הפיקוח וההסדרה של מערכת הבנקאות.
2. עקב התפשטות מגיפת הקורונה (COVID-19) בתחילת שנת 2020, פרץ בישראל ובעולם משבר כלכלי. בנק ישראל הפעיל מספר תכניות על מנת לטפל בקשיי נזילות שהתעוררו בעקבות המשבר במערכת הפיננסית, כדי להבטיח את תפקודם התקין של השווקים הפיננסיים, להקל על תנאי האשראי במשק ולתמוך בפעילות הכלכלית וביציבות הפיננסית. התכניות שבוצעו הן: רכישת איגרות חוב ממשלתיות במטבע מקומי; רכישת איגרות חוב תאגידיות במטבע מקומי; מתן הלוואות לטווח ארוך למערכת הבנקאית לטובת העמדת אשראי לעסקים קטנים; עסקות מכר חוזר עם איגרות חוב כבטוחות; וכן עסקות החלף דולר/שקל. כמו כן, במסגרת המדיניות המוניטרית רכש בנק ישראל דולרים אשר הגדילו את יתרות מטבע החוץ של הבנק.

ב. הגדרות

בדוחות כספיים אלה:

1. **הבנק** – בנק ישראל.
2. **מדד** – מדד המחירים לצרכן שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בישראל או כל מדד רלוונטי אחר עבור הצמדה.
3. **סכום מותאם** – סכום נומינלי היסטורי, שהותאם למדד בגין חודש דצמבר 2003, בהתאם להוראות גילויי דעת 23 ו-36 של לשכת רואי החשבון בישראל.
4. **סכום מדווח או עלות** – סכום המותאם למועד המעבר (31 בדצמבר 2003), בתוספת סכומים בערכים נומינליים שנוספו לאחר מועד המעבר ובניכוי סכומים שנגרעו לאחר מועד המעבר.
5. **עלות מתואמת** – העלות המתואמת של איגרות חוב היא ערכן הנקוב בתוספת הריבית שנצברה ויתרת הפרמיה או הניכיון שטרם הופחתה. הפרמיה או הניכיון מופחתים על פני התקופה החל ממועד רכישת איגרת החוב ועד למועד פדיונה בשיטת הריבית האפקטיבית.
6. **דיווח כספי נומינלי** – דיווח כספי המבוסס על סכומים מדווחים.
7. **שווי הוגן** – הסכום שבו ניתן להחליף נכס או לסלק התחייבות בעסקה בתום לב בין קונה מרצון לבין מוכר מרצון, הפועלים באופן מושכל.

ביאור 2 | עיקרי המדיניות החשבונאית

עיקרי המדיניות החשבונאית שיושמו בעריכת הדוחות הכספיים באופן עקבי הם כדלקמן:

א. בסיס הדיווח והמדידה של הדוחות הכספיים

1. עקרונות הדיווח הכספי

הדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP), תוך התאמתם לפעילות המיוחדת של בנק מרכזי, כפי שמקובל גם בבנקים מרכזיים אחרים. הדוחות הכספיים מוצגים לפי מבנה המותאם לבנקים מרכזיים. הנושאים העיקריים שהוצגו בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים בבנקים מרכזיים אחרים הם:

א. חשבונות שיערוך – כמפורט להלן בסעיף י"א.
ב. דוח על תזרימי המזומנים – כמפורט להלן בסעיף כ'.

2. בסיס המדידה

א. מאזן:

1. השקעות בניירות ערך סחירים במטבע חוץ מוצגות לפי שוויין ההוגן.
2. השקעות בניירות ערך סחירים במטבע מקומי מוצגות לפי עלותן המתואמת, בכפוף לירידת ערך.
3. השקעות בעסקות המרה בין מטבעות שונים מוצגות לפי עלותן, בתוספת יתרת פרמיה או ניכיון מופחתת, אם ישנה, למעט עסקות המסולקות נטו, המוצגות לפי שוויין ההוגן.
4. פריטים כספיים מוצגים במאזן בערכים נומינליים לתאריך המאזן.
5. פריטים לא-כספיים (רכוש קבוע והשקעות המוצגות לפי העלות), מוצגים בסכומים מדווחים ואינם מייצגים בהכרח את שווי המימוש או את השווי הכלכלי העדכני.

ב. דוח רווח והפסד:

1. הכנסות והוצאות הנובעות מפריטים לא-כספיים (כגון פחת, הוצאות והכנסות מראש) או מהפרשות הכלולות במאזן, נגזרות מהתנועה שבין הסכום המדווח ביתרת הפתיחה לבין הסכום המדווח ביתרת הסגירה.
2. שאר רכיבי דוח הרווח והפסד (כגון הכנסות הריבית והוצאות הריבית), מוצגים בערכים נומינליים.

ג. דוח על השינויים בגירעון בהון:

נתוני הון הבנק והקרן השמורה מוצגים בדוחות הכספיים של הבנק בסכומים מדווחים. (ראו ביאור 18).

ב. פיקדונות לזמן קצר

פיקדונות שתקופתם המקורית לא עולה על שנה ממועד ההשקעה. הפיקדונות מוצגים בהתאם לתנאי הפקדתם.

ג. ניירות ערך סחירים

1. ניירות ערך סחירים במטבע חוץ

א. איגרות חוב, ניירות ערך מסחריים וניירות ערך מגובי משכנתאות (להלן - "ניירות ערך") - ניירות ערך אלה מוצגים במאזן לפי שוויים ההוגן לתאריך המאזן. השווי ההוגן של ניירות ערך שלהם יש מחיר מצוטט, מתבסס על מחירי שוק בשוק פעיל. ניירות ערך שלהם אין מחיר מצוטט, שוויים משוערך לפי נתונים המתקבלים ממקורות חיצוניים. ההפרש שבין העלות המקורית של ניירות הערך לבין העלות המתואמת, לגבי כל נייר ערך בנפרד, נזקף לדוח רווח והפסד. ההפרש שבין השווי ההוגן של ניירות הערך לבין העלות המתואמת והפרשי ההצמדה למדד המתפרסם בחו"ל, שנצברו על הקרן ושטרם מומשו, לגבי כל נייר ערך בנפרד, נזקף לחשבונות השיערוך במאזן. הכנסות הריבית, הפחתות הפרמיה או הניכיון והפרשי הצמדה ממומשים, מוצגים בסעיף "הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל, נטו". רווחים או הפסדים ממימוש ניירות ערך נזקפים לדוח רווח והפסד ומוצגים בסעיף "הכנסות מניירות ערך סחירים וממכשירים פיננסיים נגזרים, נטו". יתרת ההפסד הלא-מומש בסוף השנה, המחושבת לגבי כל נייר ערך בנפרד, נזקפת לדוח רווח והפסד ומוצגת בסעיף "הכנסות מניירות ערך סחירים וממכשירים פיננסיים נגזרים, נטו".

ב. מניות

המניות מוצגות במאזן לפי שוויין ההוגן לתאריך המאזן. ההפרש שבין השווי ההוגן של המניות לבין עלותן, המחושב על תיקי מניות עוקבי-אינדקס בניהול חיצוני ברמת התיק, נזקף לחשבונות השיערוך במאזן. רווחים או הפסדים ממימוש מניות והכנסות מדיבידנד נזקפים לדוח רווח והפסד ומוצגים בסעיף "הכנסות מניירות ערך סחירים וממכשירים פיננסיים נגזרים, נטו". יתרת ההפסד הלא-מומש בסוף השנה, המחושבת על תיקי מניות עוקבי-אינדקס בניהול חיצוני ברמת התיק, נזקפת לדוח רווח והפסד ומוצגת בסעיף "הכנסות מניירות ערך סחירים וממכשירים פיננסיים נגזרים, נטו".

2. ניירות ערך סחירים במטבע מקומי

איגרות החוב הממשלתיות ואיגרות החוב התאגידיות במטבע מקומי מוצגות במאזן בהתאם לעלותן המתואמת, כפוף לירידת ערך, לגבי כל איגרת חוב בנפרד. ההפרש שבין עלותן המקורית של איגרות החוב לבין עלותן המתואמת, לגבי כל איגרת חוב בנפרד, נזקף לדוח רווח והפסד.

צבירות ההצמדה על הקרן שטרם מומשה, לגבי כל איגרת חוב בנפרד, נזקפת לחשבונות השיערוך במאזן ותוכר בדוח רווח וההפסד רק בעת מימוש איגרות החוב בעת פדיון או מכירה.

הכנסות הריבית, הפחתות הפרמיה או הניכיון וההכנסות מהצמדה ממומשת של איגרות החוב הממשלתיות, מוצגות בסעיף "הכנסות ריבית מהממשלה".

הכנסות הריבית, הפחתות הפרמיה או הניכיון וההכנסות מהצמדה ממומשת של איגרות החוב התאגידיות, מוצגות בסעיף "הכנסות ריבית מתאגידים בנקאים ומהציבור".

הפסד מירידת ערך במידה שקיים, המחושב לגבי כל איגרת חוב בנפרד, נזקף לדוח רווח והפסד ומוצג בסעיף "הכנסות מניירות ערך סחירים וממכשירים פיננסיים נגזרים, נטו".

ד. מכשירים פיננסיים

הבנק משתמש במכשירים פיננסיים בפעילותו בתחום המוניטרי ובתחום מטבע החוץ, בישראל ומחוצה לה.

1. מכשירים פיננסיים בפעילות מחוץ לישראל:

א. עסקות מכר חוזר (Reverse Repurchase Agreements – R. Repo) ועסקות רכש חוזר (Repurchase Agreements – Repo) –

עסקות מכר חוזר (R. Repo) מורכבות מרכישת ניירות ערך בכפוף להסכם בדבר מכירתם בעתיד, מטופלות כחוב מובטח ומוצגות במאזן בסעיף "ניירות ערך שנרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר". ניירות ערך שנרכשו במסגרת זו לא מוצגים במאזן. עסקות רכש חוזר (Repo) מורכבות ממכירת ניירות ערך בכפוף להסכם בדבר רכישתם בעתיד, מטופלות כחוב מובטח ולכן ניירות הערך שנמכרו במסגרת זו לא נגרעים מנכסי הבנק. ההתחייבות לרכישת ניירות הערך כלולה במאזן בסעיף "ניירות ערך שנמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר".

תוצאות עסקות אלה, מוצגות בדוח הרווח והפסד בסעיף "הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל, נטו".

ב. עסקות המרה בין מטבעות חוץ –

1. עסקות החלף (Currency Swaps), עסקות עתידיות המסולקות ברוטו (Forwards)

ועסקות המרה (Spots) – כלולות במאזן החל ממועד קשירתן, לפי סכום ההפרש שבין קבלת מטבע חוץ לבין מסירת מטבע חוץ בעתיד בתוספת יתרת הפרמיה שלא הופחתה, אם קיימת ומוצגות במאזן בסעיף "מכשירים פיננסיים נגזרים" כנכסים או כהתחייבויות בהתאם ליתרת העסקה. תוצאות העסקות מוצגות בדוח רווח והפסד בסעיף "הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל, נטו". כנגד חלק מהעסקות האמורות, הבנק משלם או מקבל ביטחונות, אשר מוצגים בסעיף "נכסים אחרים" במטבע חוץ בחו"ל או בסעיף "התחייבויות אחרות" במטבע חוץ לחו"ל. הריבית המתקבלת או המשולמת בגין ביטחונות אלה, מוצגת בדוח הרווח והפסד בסעיף "הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל, נטו" – מפיקדונות לזמן קצר.

2. עסקות עתידיות מסוג NDF (Non Deliverable Forwards), המסולקות נטו, מוצגות במאזן לפי שוויין ההוגן בסעיף "מכשירים פיננסיים נגזרים". ההתאמה לשווי ההוגן, נזקפת ל"חשבונות השיערוך" במאזן.

יתרת ההפסד הלא-ממומש בסוף השנה, המחושבת לגבי כל עסקה בנפרד, נזקפת לדוח רווח והפסד ומוצגת בסעיף "הכנסות מניירות ערך סחירים וממכשירים פיננסיים נגזרים, נטו".

תוצאות העסקות מוצגות בדוח רווח והפסד בסעיף "הכנסות מניירות ערך סחירים וממכשירים פיננסיים נגזרים, נטו".

שוויין ההוגן של עסקות ההמרה בין מטבעות חוץ לתאריך המאזן, מוצג בביאור 19 – "מכשירים פיננסיים והתחייבויות תלויות".

ג. עסקות עתידיות (Futures) – שוויים ההוגן של החוזים העתידיים לתאריך המאזן, מוצג בביאור 19 – "מכשירים פיננסיים והתחייבויות תלויות". השינוי בשער החוזים נרשם בדוח רווח והפסד בסעיף "הכנסות מניירות ערך סחירים ומכשירים פיננסיים נגזרים, נטו". ביטחונות המופקדים כנגד העסקות, מוצגים בסעיף "נכסים אחרים" במטבע חוץ בחו"ל.

הריבית המתקבלת או המשולמת בגין ביטחונות אלה מוצגת בדוח הרווח והפסד בסעיף "הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל, נטו" – מחשבונות עובר ושב.

2. מכשירים פיננסיים בפעילות בישראל:

א. עסקות המרה שקל/דולר - עסקות עתידיות המסולקות ברוטו (Forwards), עסקות המרה (Spots) ועסקות החלף (Currency Swaps) - כלולות במאזן החל ממועד קשירתן, לפי סכום ההפרש שבין קבלת דולרים בעתיד, בניכוי מסירת שקלים בעתיד, בתוספת יתרת הפרמיה או הניכיון שלא הופחתה, אם קיימת. העסקות מוצגות בנטו במאזן בסעיף "נכסים אחרים" או "התחייבויות אחרות" במטבע מקומי. תוצאות העסקות מוצגות בדוח הרווח והפסד בסעיף "הכנסות ריבית מתאגידים בנקאים ומהציבור".

ב. עסקות מכר חוזר – רכישת איגרות חוב ממשלתיות, איגרות חוב תאגידיות או מילווה קצר מועד (מק"ם) בכפוף להסכם בדבר מכירתן בעתיד. עסקות אלה מטופלות כחוב מובטח ומוצגות במאזן במסגרת נכסים במטבע מקומי בסעיף "ניירות ערך שנרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר". איגרות החוב או המילווה שנרכשו במסגרת זו לא מוצגות במאזן.

הריבית המתקבלת בגין עסקות אלה מוצגת בדוח הרווח והפסד בסעיף "הכנסות ריבית מתאגידים בנקאים ומהציבור".

ה. מוסדות כספיים בין-לאומיים

1. **קרן המטבע הבין-לאומית (International Monetary Fund - IMF)** – היתרות בקרן המטבע הבין-לאומית (להלן: "הקרן"), מנוהלות ב-SDR ומוצגות בשקלים חדשים לפי השערים היציגים שפרסם בנק ישראל לתאריך המאזן. הכנסות הריבית בגינן, מוצגות בדוח הרווח והפסד בסעיף "הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל, נטו". ההתחייבות לקרן בגין זכויות משיכה מיוחדות שהוקצו, מוצגת בסעיף "קרן המטבע הבין-לאומית ואחרות". הוצאות הריבית בגינן, מוצגות בדוח הרווח והפסד בסעיף "הוצאות ריבית אחרות".

2. **הבנק להסדרי סליקה בין-לאומיים (Bank for International Settlements – BIS)** – ההשתתפות של בנק ישראל בבנק להסדרי סליקה בין-לאומיים, מוצגת בסעיף "נכסים אחרים" במטבע מקומי לפי העלות במטבע ההשתתפות, מתורגמת לשער החליפין במועד העסקה, בהתאמות הנדרשות לדיווח בערכים מדווחים. הכנסות דיבידנד המתקבלות מה-BIS, מוצגות בדוח הרווח והפסד בסעיף "הוצאות שונות, נטו".

ו. הלוואות לתאגידיים בנקאים

ההלוואות לתאגידיים בנקאים, בתוספת הריבית שנצברה, מוצגות במאזן במסגרת נכסים במטבע מקומי. כנגד הלוואות מקבל בנק ישראל ביטחונות מהתאגידיים הבנקאים. הכנסות הריבית המתקבלות כנגד הלוואות, מוצגות בדוח הרווח והפסד בסעיף "הכנסות ריבית מתאגידיים בנקאים ומהציבור".

ז. רכוש קבוע ונכסים בלתי מוחשיים

1. פריטי הרכוש הקבוע והנכסים הבלתי מוחשיים מוצגים לפי העלות, בתוספת עלויות רכישה ישירות ובניכוי הפחת שנצבר והפסדים מירידת ערך.
2. שיפורים ושכלולים נזקפים לעלות הנכסים ומופחתים לאורך כל תקופת חייהם השימושיים ואילו הוצאות אחזקה ותיקונים, נזקפות לדוח רווח והפסד עם התהוותן.
3. הפחת מחושב לפי שיטת הקו הישר, על בסיס משך השימוש המשוער בנכסים:
 - מבנים – 50 עד 67 שנים;
 - ציוד וריהוט – 10 שנים;
 - כלי רכב – 6.5 שנים;
 - מערכת נתוני אשראי – 4 שנים;
 - מחשבים – 4 שנים;
 - תוכנות – 4 שנים.

ח. שטרי כסף ומעות במחזור

שטרי כסף ומעות במחזור שהנפיק הבנק מבטאים את התחייבותו כלפי המחזיקים בהם. ההתחייבות מוצגת במאזן הבנק לפי הערך הנקוב. הוצאות על הדפסת כסף וטביעת מעות מוצגות בדוח רווח והפסד.

ט. מק"ם (מילוה קצר מועד)

חוק מילוה קצר מועד התשמ"ד – 1984 מסמיך את הממשלה להנפיק איגרות חוב שיימכרו לבנק ישראל בלבד. הבנק ימכור אותן לציבור ויקנה אותן ממנו חזרה לצורך מילוי תפקידיו. הממשלה חייבת להפקיד בבנק ישראל את מלוא התמורה מאיגרות החוב ואינה רשאית להשתמש בתמורה זו, אלא לשם פירעון המק"ם על פי החוק האמור או לשם תשלום התשואה עליו. רכישת איגרות החוב מהממשלה על ידי בנק ישראל והפקדת התמורה בגין רכישה זו בבנק ישראל, לא משתקפות במאזן הבנק. יתרת המק"ם במאזן משקפת את המק"ם שנמכר מהממשלה לבנק ישראל ונמכר על ידי בנק ישראל לציבור ומבטאת את מחיר הפדיון של המק"ם שבידי הציבור, בניכוי יתרת הניכיון שטרם הופחתה.

סכום הניכיון הוא ההפרש שבין מחיר הפדיון של המק"ם לבין התמורה ממכירתו לציבור והוא מופחת על פני התקופה החל ממועד הנפקת המק"ם ועד למועד פדיונו, תקופה שאינה עולה על שנה.

הוצאות הפחתת הניכיון בגין יתרת המק"ם שבידי הציבור, מוצגות בדוח הרווח והפסד בסעיף "הוצאות ריבית לתאגידיים בנקאים ולציבור".

י. התחייבויות בגין הטבות לעובדים ולגמלאים

בגין כל ההתחייבויות הקשורות ליחסי עובד-מעביד, יש עתודות מתאימות על פי דין, הסכם, נוהג וציפיות ההנהלה.

ההתחייבות בגין הטבות לעובדים ולגמלאים (למעט התחייבויות לזמן קצר), נמדדות לפי שיטת "יחידת זכאות חזויה" ומחושבת על ידי אקטואר מומחה בשיטת ההערכה של ההטבות הנצברות ובהתחשב בהסתברויות על בסיס ניסיון העבר. שיעור ההיוון של העתודות מבוסס על עקום הריבית של איגרות חוב ממשלתיות בישראל. שיעור עליית השכר בעתיד, מוערך על ידי ההנהלה על בסיס ניסיון העבר, שיעורי תמותה ולוחות דמוגרפים אחרים שפרסמה רשות שוק ההון, ביטוח וחסכון במשרד האוצר, לקרנות הפנסיה.

עלות השירות ועלות הריבית בגין ההתחייבות, מיוחסות להוצאות בגין הטבות לעובדים ולגמלאים. שינויים בערך של ההתחייבות הנובעים מן הפער בין הניסיון בפועל לבין זה המשוער או משינוי בהנחה אקטוארית, הם רווחים או הפסדים אקטואריים לא-ממומשים, שנזקפים לחשבונות השיערוך כ"רווחים או הפסדים אקטואריים בגין הטבות לעובדים לאחר סיום העסקה ולגמלאים". זאת, למעט מקרה של הטבות שצפוי שתנוצלנה במהלך תקופת העסקה; השינויים האקטואריים בגין נזקפים לדוח רווח והפסד. התחייבויות בגין הטבות לעובדים ולגמלאים, מוצגות בסעיף "התחייבויות אחרות" במטבע מקומי.

יא. חשבונות שיערוך

להלן סוגי חשבונות השיערוך:

1. חשבונות שיערוך הכוללים רווחים לא-ממומשים מהפרשי שערים על היתרות הנקובות במטבע חוץ, שיערוך של ניירות ערך סחירים במטבע חוץ לשוויים ההוגן, רווחים לא-ממומשים מהתאמת עסקות של מכשירים פיננסיים נגזרים מסוג NDF המסולקות נטו לשוויים ההוגן ורווחים לא-ממומשים בגין הצמדה למדד של ניירות ערך סחירים במטבע חוץ ובמטבע מקומי. חשבונות שיערוך אלה מנוהלים בנפרד לכל פריט (מטבע, נייר ערך, עסקה, תיק) ומועברים בעת מימוש אותו פריט או חלק ממנו לדוח רווח והפסד. אין קיזוז בין סוגי פריטים שונים. חשבונות השיערוך בגין תיקים עוקבי-אינדקס בניהול חיצוני, מנוהלים ברמת התיק. יתרת ההפסד בחשבונות השיערוך לגבי כל פריט (מטבע, נייר ערך, עסקה, תיק), הנובעת מהפרשי מחירים, מהפרשי שערים ביתרות הנקובות במטבע חוץ ומהפרשי הצמדה למדד, מועברת בסוף השנה לדוח רווח והפסד. (ראו גם סעיף י"ב להלן).
2. חשבון שיערוך כולל רווחים או הפסדים אקטואריים בגין הטבות לעובדים לאחר סיום העסקה ולגמלאים. אם נצברו הפסדים אקטואריים לסוף השנה, יתרת החשבון תהיה שלילית.

יב. הכרה בהכנסה

הכנסות והוצאות נזקפות לדוח רווח והפסד על בסיס צבירה. רווחים או הפסדים ממומשים הנובעים מיתרות הנקובות במטבע חוץ ומניירות ערך סחירים במטבע חוץ ובמטבע מקומי, מועברים לדוח הרווח והפסד. רווחים או הפסדים אלה מחושבים על בסיס העלות הממוצעת של היתרות באותו הנכס. רווחים או הפסדים ממומשים הנובעים ממכשירים פיננסים נגזרים המסולקים נטו, מועברים לדוח הרווח והפסד.

רווחים לא-ממומשים, לא מועברים לדוח רווח והפסד, אלא נקפים במאזן לסעיף "חשבונות שיערוך".

הפסדים לא-ממומשים, מועברים לדוח הרווח והפסד, לאחר קיזוז רווחים שלא מומשו באותו הנכס. הפסדים אלה נובעים מהפער שבין העלות הממוצעת של הנכס לבין השווי ההוגן שלו. הפסדים לא-ממומשים מניירות ערך סחירים במטבע חוץ או ממטבע חוץ מסוים וממכשירים פיננסים נגזרים, המסולקים נטו, לא מקוזזים כנגד רווח לא-ממומש מניירות ערך או ממטבעות חוץ אחרים או ממכשירים פיננסים נגזרים אחרים, המסולקים נטו. הפסדים שהוכרו בדוח רווח והפסד לא יקוזזו כנגד רווחים לא-ממומשים שייצברו בעתיד.

יג. מטבע הצגה

הדוחות הכספיים מוצגים בשקלים חדשים ומעוגלים למיליון הקרוב, למעט אם צוין אחרת. הנכסים וההתחייבויות הנקובים במטבע חוץ, או הצמודים למטבע חוץ, מוצגים בשקלים חדשים לפי שערי החליפין היציגים שפרסם בנק ישראל לתאריך המאזן. ההכנסות וההוצאות במטבע חוץ כלולות בדוח רווח והפסד לפי שערי החליפין היציגים ששררו ביום הערך של ביצוע כל פעולה.

הפרשי שערים מהתאמת הנכסים וההתחייבויות עקב שינויים בשערי החליפין, כוללים הפרשי שערים ממומשים ולא-ממומשים.

רווחים או הפסדים מהפרשי שערים ממומשים, נקפים לדוח רווח והפסד. הפרשי שערים לא-ממומשים, נקפים לחשבונות השיערוך במאזן, לגבי כל מטבע חוץ בנפרד.

יתרת הפסד בחשבונות השיערוך לסוף השנה, מועברת לדוח הרווח והפסד ולא תקוזז בעתיד מהרווחים הלא-ממומשים. הפסדים לא-ממומשים במטבע אחד, לא מקוזזים כנגד רווחים לא-ממומשים במטבע אחר.

להלן נתונים על שערי החליפין של השקל מול מספר מטבעות עיקריים:

שיעור השינוי		ליום 31 בדצמבר			
2019	2020	2018	2019	2020	
אחוזים		שקלים חדשים			
(7.8)	(7.0)	3.748	3.456	3.215	דולר ארצות הברית
(9.6)	1.7	4.292	3.878	3.944	אירו
(4.9)	(3.7)	4.793	4.560	4.392	לירה שטרלינג
(8.7)	(3.1)	5.245	4.789	4.641	זכויות משיכה מיוחדות (SDR) ¹

¹שער ה-SDR מפורסם על ידי קרן המטבע הבין-לאומית ונקבע לפי סל משוקלל של חמישה מטבעות – דולר ארצות הברית, אירו, ין יפני, לירה שטרלינג ויואן סיני.

י.ד. הצמדה

נכסים והתחייבויות במטבע מקומי הצמודים למדד, מוצגים לפי תנאי ההצמדה שנקבעו לגבי כל יתרה. להלן נתונים על מדד המחירים לצרכן בישראל (על בסיס ממוצע 2016):

שעור השינוי		שנה			
2019	2020	2018	2019	2020	
אחוזים		נקודות			
0.3	(0.6)	101.5	101.8	101.2	לחודש נובמבר
0.6	(0.7)	101.2	101.8	101.1	לחודש דצמבר

טו. שיעורי ריבית

חלק מהריביות הנגבות או המשולמות על ידי בנק ישראל, מבוססות על ריבית בנק ישראל או על הריבית הבסיסית (prime).
להלן נתונים על שיעורי הריביות:

ליום 31 בדצמבר			
2018	2019	2020	
אחוזים			
0.25	0.25	0.10	ריבית בנק ישראל
1.75	1.75	1.60	ריבית בסיסית (Prime)

טז. ירידת ערך נכסים

הבנק מיישם את תקן חשבונאות מס' 15 (מתקון) בדבר ירידת ערך של נכסים (להלן: התקן). התקן קובע נהלים שעל הבנק ליישם, כדי להבטיח שנכסיו במאזן (שעליהם חל התקן), לא יוצגו בסכום העולה על הסכום בר-ההשבה שלהם, שהוא הגבוה מבין השווי ההוגן, בניכוי עלויות המכירה, לבין שווי השימוש (הערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים לנבוע מהשימוש בנכס וממימושו).

התקן החל על נכסים לא-כספיים קובע את כללי ההצגה והגילוי לגבי נכסים שערכם ירד. כשערכו של נכס במאזן עולה על סכום בר-ההשבה שלו, הבנק מכיר בהפסד מירידת הערך, בגובה הפער שבין ערכו של הנכס בספרים לבין סכום בר-ההשבה שלו. הפסד שהוכר, כאמור, יבוטל רק אם חלו שינויים באומדנים ששימשו לקביעת סכום בר-ההשבה של הנכס, החל מהמועד שבו הוכר ההפסד האחרון מירידת הערך.

יז. השימוש באומדנים

בעת עריכת הדוחות הכספיים באומדנים נדרשת הנהלת הבנק להסתייע, הערכות והפעלת שיקול דעת לגבי עסקות או נושאים, שהשפעתם הסופית על הדוחות הכספיים לא ניתנת לקביעה מדויקת. על אף שהאומדנים או ההערכות מבוססים על מיטב שיקול הדעת של הנהלה, ההשפעה הסופית של עסקות או נושאים, כאמור, עלולה להיות שונה מזו של האומדנים או של ההערכות המוקדמות לגביהם.

יח. שינוי מדיניות סיווג נכסים פיננסיים

הנהלת הבנק החליטה לשנות את בסיס המדידה של ניירות ערך סחירים במטבע מקומי, ממדידה של שווי הוגן למדידה של עלות מתואמת, מכיוון שמדידה לפי עלות מתואמת, מהימנה ורלוונטית יותר לפעילות של הבנק.

התאמת מספרי ההשוואה ליום 31 בדצמבר 2019 לא מהותית ומבוטאת בהקטנת יתרת ניירות ערך סחירים במטבע מקומי מול יתרת חשבונות השיערוך בסך של כ-308 מיליון שקלים חדשים.

יט. קיזוז נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות

נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות מוצגים במאזן בסכום נטו, רק כשיש לבנק זכות חוקית לקיזוז הניתנת לאכיפה וכן כשיש כוונה לפרוע את הנכס ואת ההתחייבות על בסיס נטו או לממש את הנכס ולפרוע את ההתחייבות בו-זמנית.

כ. דוח על תזרימי מזומנים

דוחות כספיים אלה לא כוללים דוח על תזרימי מזומנים, מאחר שאינם מוסיפים מידע משמעותי מעבר למופיע בדוחות הכספיים; זאת, גם בהתאם למקובל בחלק מהבנקים המרכזיים בעולם.

כא. מיסים

על פי חוק בנק ישראל התש"ע-2010 לעניין תשלום מיסים, ארנונות, אגרות ותשלומי חובה אחרים, דין הבנק כדין המדינה. אשר למיסוי השקעותיו של הבנק בעולם – הבנק פטור ממס בגין ניירות ערך זרים על מרבית השקעותיו. הוצאות המס שבגינן מחויב הבנק בגין השקעותיו בעולם, מוצגות בדוח הרווח והפסד בסעיף "הוצאות אחרות, נטו".

ביאור 3 | ניירות ערך סחירים במטבע חוץ

הרכב יתרת ניירות ערך סחירים לפי סוג ההשקעה:

ליום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
216,280	276,001	איגרות חוב
32,093	31,458	ממשלתיות, רב לאומיות ומהמגזר הציבורי
248,373	307,459	תאגידיות
3,104	30,515	סך כל איגרות החוב
-	9,725	ניירות ערך מסחריים
(* 67,112)	73,226	ניירות ערך מגובי משכנתאות
(* 318,589)	420,925	מניות
		סך הכל

(* סווג מחדש)

ביאור 4 | נכסים אחרים והתחייבויות אחרות במטבע חוץ

סעיף זה כולל בעיקר את הביטחונות הנדרשים להעמדה, על ידי הבנק או לטובת הבנק, מול גופים פיננסיים שונים, בהתאם לחשיפת הבנק למכשירים פיננסיים נגזרים וכן מזומן מיועד המשמש כבטוחה לפעילות בחוזים עתידיים ונגזרים. המזומן המיועד מוצג בהתאם לתנאי הפקדתו.

ביאור 5 | קרן המטבע הבין-לאומית

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2019	2020	2019	2020	
מיליוני SDR		מיליוני שקלים חדשים		
1,921	1,921	9,200	8,914	המכסה בקרן המטבע הבין-לאומית
(1,585)	(1,407)	(7,590)	(6,529)	בניכוי ההתחייבות בגין המכסה
336	514	1,610	2,385	Reserve Tranche
20	16	96	76	הלוואות NAB
914	893	4,378	4,145	זכויות משיכה מיוחדות (SDRs)
1,270	1,423	6,084	6,606	סך כל היתרה בקרן המטבע הבין-לאומית ¹

¹היתרות נשאות ריבית בהתאם לתנאי הקרן.

א. השתתפות מדינת ישראל בקרן המטבע הבין-לאומית

לכל מדינה החברה בקרן המטבע הבין-לאומית, יש מכסה (Quota) להשתתפות בהון הקרן, הנקובה במטבע SDR. חלק מהמכסה המשולם במזומן (Reserve Tranche), מועבר לקרן במטבע חוץ וניתן למשיכה על ידי המדינה וחלקה האחר מופקד בבנק המרכזי של המדינה בפיקדונות ובשטרות צמודים ל-SDR.

מדינת ישראל משולבת בתכנית העסקות הפיננסיות של הקרן (Financial Transaction Plan). במסגרת התכנית נקבע מנגנון שבאמצעותו מדינה החברה בקרן, יכולה להחליף עמה SDR או מטבע זר, תמורת המטבע המקומי שלה ומדינה אחרת מתבקשת לבצע החלפה נגדית. ביצוע פעולות במסגרת תכנית זו משנה את הרכב המכסה שבין חלקה המשולם במזומן (Reserve Tranche) לבין חלקה האחר, הכולל פיקדונות ושטרות המופקדים בבנק המרכזי (התחייבות בגין המכסה).

ב. הלוואות NAB

מדינת ישראל משולבת בהסדר של קרן המטבע בשם (New Arrangements Borrow) NAB (to). לפי הסדר זה, מדינות וביניהן ישראל, מעמידות לקרן קו אשראי ובמסגרתו ניתנות הלוואות שמועד פירעונן הוא כעבור עשר שנים. בהתאם להסדר, יש אפשרות שההלוואות יוחזרו למדינות במועד מוקדם יותר, לפי בקשתן – במקרה שהן תזדקקנה לכספים אלה. ביום 1 בינואר 2021 נכנס לתוקף הסדר NAB מחודש, לפיו מסגרת קו האשראי של המדינות המשתתפות בתוכנית זו הוכפלה בהסכמתן. תקרת קו האשראי שבנק ישראל מעמיד לשימוש הקרן ליום 31 בדצמבר, 2020 עומדת על 340 מיליון SDR – 1,578 מיליון שקלים חדשים (תקרת קו האשראי ליום 31 בדצמבר 2019 עמדה על 340 מיליון SDR – 1,628 מיליון שקלים חדשים).

ג. זכויות משיכה מיוחדות (SDRs)

היתרה כוללת זכויות משיכה מיוחדות שקרן המטבע הבין-לאומית הקצתה למדינת ישראל. לבנק ישראל יש כנגד הקצאות אלה התחייבות ללא מועד פירעון כלפי הקרן וזו מוצגת בסעיף "קרן המטבע הבין-לאומית ואחרות". הקרן הקצתה למדינת ישראל זכויות משיכה מיוחדות בסך של כ-884 מיליון SDR. ראו ביאור 14. המדינה לא חייבת להחזיק את כל זכויות המשיכה המיוחדות שהוקצו לה. ישראל משולבת בתכנית נוספת של קרן המטבע, "הסכם התנדבותי לקנייה ולמכירה של זכויות משיכה מיוחדות" (Voluntary arrangement for the purchase and sale of SDRs). במסגרת תכנית זו מתבקשת מדינת ישראל לפי הנחיות הקרן, לקנות או למכור SDR ממדינות החברות בקרן. פעולות אלה נרשמות ביתרת "זכויות משיכה מיוחדות (SDRs)". על פי "ההסכם ההתנדבותי לקנייה ולמכירה של זכויות משיכה מיוחדות" יהיו החזקות ה-SDR של ישראל בטווח שבין 50 אחוזים מסך ה-SDR שהקרן הקצתה לישראל לבין לכל היותר 145 אחוזים מההקצאה. הקרן התחייבה להתייעץ עם הבנק לפני כל בקשה לקנייה או למכירה של SDR במסגרת תכנית זו.

ביאור 6 | אשראי לממשלה

הסעיף כולל אשראי שניתן לממשלת ישראל לצורך השקעה משותפת עם ממשלת ארצות הברית בקרנות דו-לאומיות למחקר, לפיתוח תעשייתי ולמדע. כספי הקרנות הופקדו על ידי הקרנות כפיקדונות בבנק ישראל ומוצגים במאזן במסגרת ההתחייבויות האחרות במטבע חוץ בסעיף "קרן המטבע הבין-לאומית ואחרות". האשראי ופיקדונות הקרן נושאים ריבית קבועה בשיעור של 4% עד 4.125% צמודה למדד או ריבית על בסיס הליבור.

ביאור 7 | הלוואות לתאגידים בנקאים

הסעיף כולל הלוואות אשר ניתנו לתאגידים בנקאים במטרה להגדיל את היצע האשראי הבנקאי לעסקים קטנים וזעירים, כדי לסייע להם לצלוח את משבר הקורונה. ההלוואות ניתנות לטווח ארוך ונושאות ריבית בשיעורים של 0.1% ומינוס 0.1% לשנה המשולמת בסוף התקופה, בהתאם להחלטות הוועדה המוניתרית כפי שפורסמו.

ביאור 8 | ניירות ערך סחירים במטבע מקומי

ליום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
(* 1,677	46,995	איגרות חוב ממשלתיות
-	3,354	איגרות חוב תאגידיות
(* 1,677	50,349	סך הכל

הסעיף כולל איגרות חוב ממשלתיות ותאגידיות סחירות במטבע מקומי, הצמודות למדד המחירים לצרכן הידוע בתאריך המאזן ואיגרות חוב ממשלתיות ותאגידיות שאינן צמודות. (* ראו ביאור 2 י"ה.

ביאור 9 | רכוש קבוע ונכסים בלתי מוחשיים

סך הכול	ציוד וריהוט, כלי רכב, מחשבים, ותוכנות	מערכת נתוני אשׂראי ²	קרקע ומבנים ¹	
מיליוני שקלים חדשים				
עלות:				
1,329	549	227	553	יתרה ליום 1 בינואר 2020
95	41	7	47	תוספות
(17)	(16)	(1)	-	גריעות
1,407	574	233	600	יתרה ליום 31 בדצמבר 2020
פחת שנצבר:				
496	368	35	93	יתרה ליום 1 בינואר 2020
103	39	57	7	תוספות
(15)	(15)	-	-	גריעות
584	392	92	100	יתרה ליום 31 בדצמבר 2020
823	182	141	500	יתרה מופחתת ליום 31 בדצמבר 2020
833	181	192	460	יתרה מופחתת ליום 31 בדצמבר 2019

¹ העלות של הקרקע בקריה בירושלים והעלות המופחתת של המבנים שעליה ליום 31 בדצמבר 2020 הן בסך 479 מיליון שקלים חדשים (ליום 31 בדצמבר 2019 כ-436 מיליון שקלים חדשים), הבנק אינו רשום כחוכר במגרשי הבנק. החכירה פקעה ב-30 ביוני 2016 ומאז פועל הבנק מול רשות מקרקעי ישראל לשם חידוש החכירה. הבנק עשוי להידרש לשלם דמי חכירה בעת חידוש החכירה.

² הבנק החל בהפעלת "מערכת נתוני אשׂראי" בשנת 2019. מערכת זו הוקמה מתוקף חוק נתוני אשׂראי, התשע"ו-2016, כחלק מהצעדים לקידום התחרות בשוק האשׂראי בישראל.

ביאור 10 | נכסים אחרים במטבע מקומי

ליום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
282	282	השקעה במניות ה-BIS
76	79	הלוואות לעובדים
9	3	חייבים שונים
367	364	סך כל הנכסים האחרים

ביאור 11 | שטרי כסף ומעות במחזור

ליום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
1,035	1,050	עשרים שקלים חדשים
3,077	3,527	חמישים שקלים חדשים
15,944	18,106	מאה שקלים חדשים
64,561	80,444	מאתיים שקלים חדשים
2,553	2,670	מעות במחזור
6	6	מטבעות זיכרון
2	2	אחר ¹
87,178	105,805	סך כל שטרי הכסף והמעות במחזור

¹פריטי מטבע מיוחדים הנמצאים במחזור.

ביאור 12 | פיקדונות הממשלה

פיקדונות הממשלה מורכבים מיתרות במטבע מקומי ויתרות במטבע חוץ. יתרות הממשלה בבנק ישראל ניתנות לקיזוז ביניהן, למעט מספר יתרות חריגות.

ליום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
6,078	6,139	פיקדונות במטבע חוץ ¹
16	30	פיקדונות שוטפים
		פיקדון אחר
6,094	6,169	סך כל הפיקדונות במטבע חוץ
12,090	41,456	פיקדונות במטבע מקומי² - שוטפים
18,184	47,625	סך כל פיקדונות הממשלה

¹פיקדונות הממשלה במטבע חוץ הפיקדונות השוטפים משמשים למימון הפעילות התקציבית. על חלק מפיקדונות הממשלה במטבע חוץ משולמת ריבית בגובה שיעור הריבית על שטרי אוצר אמריקאים, שמועד פדיונם הממוצע הוא כעבור 6 חודשים. שיעור הריבית הממוצע עמד בשנת 2020 על 0.41% (בשנת 2019 - 2.09%).

²פיקדונות הממשלה במטבע מקומי הפיקדונות השוטפים והיתרות המשמשות להשאלת איגרות חוב מיועדים למימון הפעילות התקציבית. על הפיקדונות השוטפים במטבע מקומי ניגבת מהממשלה (ביתרת חובה) או משולמת לממשלה (ביתרת זכות), ריבית בשיעור החל מריבית בנק ישראל בתוספת 1.5% ועד לריבית בנק ישראל לפי מדרגות סכומים. שיעור הריבית הבסיסית עמד בסוף שנת 2020 על 1.60% (בשנת 2019 - 1.75%). על יתרות הממשלה המשמשות להשאלת איגרות חוב ועל יתרות ממשלה נוספות, משולמת ריבית שונה.

ביאור 13 | פיקדונות התאגידים הבנקאים

פיקדונות התאגידים הבנקאים מורכבים מיתרות במטבע מקומי ויתרות במטבע חוץ.

ליום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
485	1,518	פיקדונות במטבע חוץ ¹ - פמ"ח
		פיקדונות במטבע מקומי ²
194,011	365,002	פיקדונות לזמן קצוב
45,202	53,499	פיקדונות עובר ושב
239,213	418,501	סך כל הפיקדונות במטבע מקומי
239,698	420,019	סך כל פיקדונות התאגידים הבנקאים

פיקדונות במטבע חוץ¹

פיקדונות עובר ושב של התאגידים הבנקאים במטבע חוץ משמשים נכס נזיל כנגד פיקדונות של תושבי חוץ במטבע חוץ ובהתאם לחובת הנזילות החלה עליהם.

פיקדונות במטבע מקומי²

א. בנק ישראל מקבל מהתאגידים הבנקאים פיקדונות לזמן קצוב בשקלים. הפיקדונות מתקבלים במכרז לתקופות של יום, שבוע וחודש. פיקדונות אלה לא משמשים נכס נזיל כנגד חובת הנזילות של התאגידים הבנקאים. נוסף על כך מתקבלים פיקדונות במסגרת חלון הפיקדונות שעומד לרשות התאגידים הבנקאים, בריבית של 0.1% מתחת לריבית בנק ישראל. שיעור הריבית הממוצע על הפיקדונות לזמן קצוב ליום 31 בדצמבר 2020 - 0.10% (ליום 31 בדצמבר 2019 - 0.25%). שיעור הריבית הממוצע על הפיקדונות לזמן קצוב במכרז, עמד בשנת 2020 על 0.13% (בשנת 2019 - 0.25%). שיעור הריבית על הפיקדונות בחלון הפיקדונות ליום 31 בדצמבר 2020, עמד על 0% (ליום 31 בדצמבר 2019 - 0.15%). ב. פיקדונות עובר ושב של התאגידים הבנקאים במטבע מקומי, משמשים נכס נזיל כנגד פיקדונות במטבע ישראלי ופיקדונות של תושבי ישראל במטבע חוץ.

ביאור 14 | קרן המטבע הבין-לאומית ואחרות

ליום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
4,236	4,100	זכויות משיכה מיוחדות שהוקצו ¹
116	108	אחרות ²
4,352	4,208	סך כל קרן המטבע הבין-לאומית ואחרות

¹ "זכויות משיכה מיוחדות" (SDRs – Special Drawing Rights), הן כספים שמדינות החברות בקרן המטבע הבין-לאומית התחייבו לקנות מהקרן. להתחייבות זו לא נקבע מועד פירעון והיא נושאת ריבית בהתאם לתנאי הקרן. קרן המטבע מקצה למדינות החברות בה זכויות משיכה מיוחדות באופן יחסי לגודל מכסתן - (ראו ביאור 5). למדינת ישראל הוקצו עד ליום 31 בדצמבר 2020 כ-884 מיליון SDR. ² הסעיף כולל בעיקר התחייבויות לקרנות דו-לאומיות - (ראו ביאור 6).

ביאור 15 | מק"ם

ליום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
120,000	86,999	ערך הפדיון של המק"ם שנמכר לציבור
(349)	(73)	בניכוי הניכיון בעת המכירה לציבור
119,651	86,926	התמורה ממכירת המק"ם לציבור
219	49	בתוספת הפחתת הפרש הניכיון המתייחס לתקופה שעד לתאריך המאזן
119,870	86,975	סך כל יתרת המק"ם

ביאור 16 | התחייבויות אחרות

ליום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
6,916	6,929	התחייבויות בגין הטבות לעובדים ולגמלאים
67	73	התחייבויות לזכויות עובדים ואחרות
692	1,298	זכאים שונים ¹
7,675	8,300	סך כל ההתחייבויות האחרות

¹היתרה עיקרה חשבונות של גופים סטטוטוריים המנוהלים בבנק ישראל.

א. התחייבות בגין הטבות לעובדים ולגמלאים

ההתחייבות כוללת בעיקר התחייבויות אקטואריות בגין הטבות לעובדים ולגמלאים לאחר תום תקופת העסקתם. הטבות אלה כוללות תשלומי קצבאות עתידיות לעובדי הבנק שהחלו בעבודתם לפני ספטמבר 2002, מענקי פרישה וכן הטבות אחרות לאחר העסקה והכול על פי הסכם הגמלאות לעובדי הבנק, גמלאיו ושאריהם.

התחייבות הבנק לתשלום פנסיה ופיצויים לעובדי הבנק שהחלו בעבודתם לאחר ספטמבר 2002, מכוסה על ידי הפקדות שוטפות על שם העובדים בקופות מוכרות לפנסיה ופיצויים. הסכומים שהופקדו, כאמור, אינם בשליטתו ובניהולו של הבנק ולפיכך לא ניתן להם ולהתחייבויות שבגינם הם הופקדו ביטוי במאזן.

החישוב האקטוארי נערך בשיטת "יחידת זכאות חזויה", שכללה הערכה של ההטבות הנצברות בהתחשב בפרמטרים שונים כגון: שיעורי הפרישה המוקדמת, שיעורי הפנסיה לשארים ויתומים, רמות הוותק והדרגות של העובדים ושיעור עליית השכר בעתיד, לפי הערכת ההנהלה ועל בסיס ניסיון העבר.

החישוב האמור מבוסס על שיעורי התמותה ועל לוחות דמוגרפים אחרים שפרסמה רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר, לקרנות הפנסיה בחוזר פנסיה 6-3-2017 בדבר הכנת תחשיבים אקטואריים. החישוב נעשה בהנחת עליית שכר ריאלית שנתית לעובדים ליום 31 בדצמבר 2020, בהתאם לוותק העובד ובשיעור של בין 1.89% לבין 4.81% (שיעור זה ליום 31 בדצמבר 2019). שיעורי ההיוון של ההתחייבות מבוססים על עקום הריבית של איגרות

חוב ממשלתיות בישראל ונעים בין 0.94% לבין 1.56% (בין 0.59% לבין 1.69% ליום 31 בדצמבר 2019).

השינוי בהתחייבות מורכב, בין היתר, מגידול בסכום של כ-121 מיליון שקלים חדשים הנובע ברובו מירידת שיעור הריבית והפרשים בין ההנחות החזויות למצב בפועל ונזקף לחשבונות השיערוך במאזן – "הפסדים אקטוארים בגין הטבות לעובדים לאחר סיום העסקה ולגמלאים" (ביאור 17).

שינוי בהתחייבות בגין הטבות לעובדים ולגמלאים בסכום של כ-207 מיליון שקלים חדשים נזקף לדוח רווח והפסד בסעיף "הוצאות הנהלה וכלליות" – שכר וזכויות עובדים, גמלאות פנסיה והטבות לעובדים ולגמלאים (ביאור 28).

ב. התחייבויות לזכויות עובדים ואחרות

הסעיף כולל התחייבויות בגין שכר ואחרות, שמרביתן צפויות להיות מסולקות במהלך שנת 2021.

ביאור 17 | חשבונות שיערוך

חשבונות השיערוך כוללים רווחים לא-ממומשים מהפרשי שערים על יתרות הנקובות במטבע חוץ, שיערוך של ניירות ערך סחירים במטבע חוץ ושיערוך של מכשירים פיננסיים נגזרים, המסולקים נטו לשוויים ההוגן, רווחים לא-ממומשים בגין הצמדה למדד של ניירות ערך סחירים במטבע חוץ ובמטבע מקומי וכן רווחים או הפסדים אקטוארים בגין הטבות לעובדים לאחר סיום העסקה ולגמלאים (ראו ביאורים ג', ד', א', ב' ו"ג).

ליום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
94	2,431	יתרות הנקובות במטבע חוץ
20,412	27,759	ניירות ערך סחירים במטבע חוץ ומכשירים פיננסיים נגזרים
(128)*	114	ניירות ערך סחירים במטבע מקומי ¹
(2,986)	(3,107)	הפסדים אקטוארים בגין הטבות לעובדים לאחר סיום העסקה ולגמלאים
(17,648)*	27,197	סך כל חשבונות השיערוך

¹היתרה היא בגין רווחים לא-ממומשים בגין הצמדה למדד.
* ראו ביאור 2 י"ח.

ביאור 18 | הון הבנק וקרן שמורה

נתוני הון הבנק והקרן השמורה בערכים נומינליים היסטורים לימים 31 בדצמבר 2020 ו-2019: הון הבנק – 60 מיליון שקלים חדשים; הקרן השמורה – 260 מיליון שקלים חדשים. הקרן השמורה שימשה בעבר להגדלת הון הבנק בהתאם לסעיף 6 לחוק בנק ישראל התשי"ד-1954. סעיף 76 לחוק בנק ישראל התש"ע-2010 קובע שבתום שלושה חודשים לאחר תום כל שנה, יעביר הבנק לממשלה רווחים בפועל בהתאם להוראות אלה:

1. אם ההון יעמוד על שיעור של 2.5 אחוזים או יותר מסך הנכסים, יועבר לממשלה סכום השווה לרווח הנקי, בניכוי יתרת העודפים, אם היא שלילית.
2. אם ההון יעמוד על שיעור העולה על אחוז אחד מסך הנכסים, אך פחות מ-2.5 אחוזים מסך הנכסים, יועבר לממשלה סכום השווה ל-50 אחוזים מהרווח הנקי, בניכוי יתרת העודפים, אם היא שלילית.
3. אם ההון יעמוד על שיעור של אחוז אחד או פחות מסך הנכסים, לא יועברו רווחים. הבנק רשאי לרשום קרנות הון הנובעות מכללים חשבונאיים, ובלבד שיתרת הרווח הנקי שלא הועברה לממשלה, כאמור לעיל, תצטרף ליתרת העודפים ולא תוכר כפריט הוני אחר, אלא אם כן הוסכם אחרת בין הנגיד לבין שר האוצר. בהתאם להוראות אלה, נכון ליום 31 בדצמבר 2020, לא נוצרה חבות להעברת כספים לממשלה.

ביאור 19 | מכשירים פיננסיים והתחייבויות תלויות

ליום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
		א. מכשירים פיננסיים
		עסקות המרה בין מטבעות חוץ
(301)	(3,574)	שווי הוגן, נטו (Currency Swaps, Forwards, NDF)
123,519	151,466	קבלת מטבע חוץ בעתיד (Currency Swaps, Forwards, Spot)
123,651	155,170	מסירת מטבע חוץ בעתיד (Currency Swaps, Forwards, Spot)
		עסקות המרה שקל דולר
2,163	1,471	קבלת דולרים בעתיד (Forwards, Spot)
2,168	1,470	מסירת שקלים בעתיד (Forwards, Spot)
		עסקות עתידיות (Futures) על מדדי מניות - שווי הוגן :
(2)	228	התחייבות לקנות
(28)	-	התחייבות למכור
		עסקות עתידיות (Futures) על ריבית - שווי הוגן:
1	-	התחייבות לקנות
		עסקות עתידיות (Futures) על איגרות חוב - שווי הוגן :
(95)	17	התחייבות לקנות
32	(4)	התחייבות למכור

ב. התחייבויות תלויות

1. בנק ישראל נדרש בעת ההשקעה ב-BIS לקבל על עצמו התחייבות נוספת כלפי המוסד לתשלום לפי דרישה מעבר לסכומי ההשקעות בפועל (Capital Callable), שאותן המוסד יוכל לממש רק בעת הצורך - אפשרות שסבירות התממשותה נמוכה. יתרת ההתחייבות האמורה ליום 31 בדצמבר 2020 עומדת על 56 מיליון שקלים חדשים (ליום 31 בדצמבר 2019 - 58 מיליון שקלים חדשים).

2. כנגד בנק ישראל תלויות מספר תביעות. לא נכללה כל הפרשה בספרי הבנק בגין תביעות אלה, משום שלפי הערכת הבנק, המתבססת על חוות הדעת של המחלקה המשפטית שלו, הסיכויים שהתביעות תתקבלנה נמוכים או שהסכומים לא מהותיים.

ביאור 20 | הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל, נטו

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
79	(119)	מחשבונות עובר ושב
(2)	33	מפיקדונות לזמן קצר
4,227	3,504	מניירות ערך סחירים
-	10	מניירות ערך שנרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר או נמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר
1,771	737	ממכשירים פיננסיים נגזרים
58	14	מקרה המטבע הבין-לאומית
6,133	4,179	סך הכול

ביאור 21 | הכנסות ריבית מתאגידים בנקאים ומהציבור

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
-	179	מעסקות המרה שקל / דולר
-	6	מהלוואות לתאגידים בנקאים ¹
-	2	מניירות ערך שנרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר
-	14	מאיגרות חוב תאגידיות ²
-	201	סך הכול

¹ראו ביאור 7.

²ראו ביאור 8.

ביאור 22 | הכנסות ריבית מהממשלה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
78	76	מקרנות דו-לאומיות ¹
87	202	מאיגרות חוב ממשלתיות במטבע מקומי ²
165	278	סך הכול

¹ראו ביאור 6.

²ראו ביאור 8.

ביאור 23 | הוצאות ריבית לתאגידים בנקאים ולציבור

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
372	183	בגין מק"ם
441	350	בגין פיקדונות לזמן קצוב ¹
813	533	סך הכול

¹ראו ביאור 13.

ביאור 24 | הוצאות ריבית לממשלה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
322	334	בגין יתרות במטבע מקומי
23	4	בגין יתרות במטבע חוץ
345	338	סך הכול

ראו ביאור 12.

ביאור 25 | הוצאות ריבית אחרות

הסעיף כולל בעיקר הוצאות ריבית בגין פיקדונות של הקרן הדו-לאומית למחקר ולפיתוח תעשייתיים ישראל-ארצות הברית, פיקדון של קרן המדע הדו-לאומית של ארצות הברית-ישראל ומוסדות כספיים בין-לאומיים. ראו ביאור 6.

ביאור 26 | הכנסות מניירות ערך סחירים וממכשירים פיננסיים נגזרים, נטו

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
4,087	7,407	ניירות ערך סחירים ¹
144	1,865	מכשירים פיננסיים נגזרים ²
4,231	9,272	סך הכול

¹הכנסות מדיבידנד, רווח והפסד הון ממכירת ניירות ערך וכן הפסד מירידת ערכם של ניירות ערך בסוף השנה.
²הכנסות והוצאות פיננסיות ממימוש מכשירים פיננסיים נגזרים וכן הפסד מירידת ערכם של עסקות המרה מסוג NDF, המסולקות נטו.

ביאור 27 | הוצאות שונות, נטו

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
(5)	(19)	במטבע מקומי
44	53	במטבע חוץ
39	34	סך הכול

הסעיף כולל בעיקר הוצאות (הכנסות) מעמלות הנובעות מהפעילות הפיננסית של בנק ישראל, ממוסדות כספיים בין-לאומיים ומהלוואות לעובדים.

ביאור 28 | הוצאות הנהלה וכלליות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
386	395	שכר וזכויות עובדים
223	183	גמלאות פנסיה והטבות לעובדים ולגמלאים ¹
107	103	פחת והפחתות
160	158	כלליות
876	839	סך הכול

¹הוצאות התחייבות אקטוארית בגין הטבות לעובדים לאחר העסקה ולגמלאים והתחייבות לזמן ארוך.

ביאור 29 | הוצאות אחרות, נטו

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2020	
מיליוני שקלים חדשים		
40	46	הוצאות מיסים על השקעות בחו"ל
17	29	הכנסות מעמלות ¹
-	2	הוצאות שונות
23	19	סך הכול

¹הסעיף כולל בעיקר הכנסות מעמלות ממערכת נתוני אשראי ומערכת זה"ב.